

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ГМО В УКРАЇНІ

Дігтяр А. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чурилова Т. М.

к.ю.н., доц. кафедри СМП, Сумський державний університет

Розвиток генної інженерії ставить перед світовою спільнотою нові виклики та завдання. Небезпека генетично – модифікованих організмів (далі – ГМО) полягає в тому, що наслідки їх впливу на навколишнє природне середовище, на людину, її життя і здоров'я досі не досліджені. Законотворчий процес в Україні на сьогодні орієнтований на приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних вимог, визначених міжнародними угодами.

Враховуючи різні моделі правового регулювання в ЄС та США щодо ГМО, Україна має обрати найбільш оптимальний варіант нормативно – правового забезпечення. Вочевидь, для України є ближчою модель, яка застосовується в ЄС. Ця система є консервативнішою порівняно з принципами регулювання ГМО в США і, враховуючи різновекторність експорту зернових із України, вона є найдоцільнішою на даний час. Одним із чинників вибору Україною «європейської» моделі регулювання ГМО є також значний потенціал експорту в країни Східної та Південно-Східної Азії, які традиційно споживають продукти харчування та зернові без ГМО [1].

Законодавство України, хоча поступово приводиться у відповідність міжнародному, але є недосконалим, а отже ряд питань залишаються не врегульованими, що і зумовлює необхідність значного його доопрацювання.

Основним нормативно-правовим актом регулювання обігу ГМО в Україні є Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» (далі – Закон), прийнятий з метою імплементації в законодавство України норм Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття від 29.01.2002 року (чинний з 11.09.2003 року) [3]. Законом регулюються відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та споживачами генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої за технологіями, що передбачають їх розробку, створення, випробування, дослідження, транспортування, імпорту, експорту, розміщення на ринку, вивільнення у навколишнє середовище та використання в Україні (із забезпеченням біологічної і генетичної безпеки).

Система правового регулювання ГМО в Україні характеризується широкою розгалуженістю та відсутністю єдиного централізованого органу, що здійснював би регулювання. Від постійного реформування, зміни та централізації органів виконавчої влади здійснюється перехід повноважень у сфері регулювання тих чи інших питань ГМО від одного органу до іншого, в результаті чого відбувається втрата деяких повноважень, функцій та завдань, і поява прогалини у регулюванні, ускладнюючи цим сам процес регулювання та знижуючи рівень його ефективності.

Проте, позитивні зміни у цьому напрямі мають місце. Так, у зв'язку зі прийняттям Постанови КМУ «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [4] створюється Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів шляхом перетворення Державної ветеринарної та фітосанітарної служби і приєднавши до Служби, що утворюється, Державну інспекцію з питань захисту прав споживачів і Державну санітарно-епідеміологічну службу та поклавши на Службу, що утворюється, функції з реалізації державної політики, які виконували органи, що припиняються.

Крім того, з 20 вересня 2015 року до Закону будуть внесені зміни згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» [2], що мають на меті гармонізацію законодавства України із законодавством ЄС у сфері безпечності та якості харчових продуктів, забезпечення високого рівня захисту здоров'я людей та інтересів споживачів, а також створення прозорих умов ведення господарської діяльності, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних харчових продуктів та зменшення їх ціни. Зазначеним законом передбачається уточнення термінології, видів правопорушень та адекватності міри покарання, створення єдиного контролюючого органу в сфері безпечності харчових продуктів, скасування дозвільних документів та процедур, які відсутні в ЄС, запровадження європейських принципів регулювання ГМО, зокрема, в частині реєстрації джерел ГМО, а не продуктів, вироблених з них [1].

Основою розвитку українського законодавства у сфері регулювання ГМО стало приєднання до Картахенського протоколу про біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття ООН від 29.01.2000 року, Україна приєдналася до нього від 12.09.2002 року. Загалом, Картахенський протокол підписали 162 країни світу. У Європейському Союзі генетично модифіковані культури майже не вирощуються, що є результатом політики ЄС щодо ГМО, а це і законодавчі норми засновані на принципі забезпечення високого рівня захисту навколишнього середовища та здоров'я людей.

Слід звернути увагу, що використання ГМО на території ЄС було від самого початку надзвичайно обмежене й жорстко регламентоване. Перш ніж потрапити на ринок ЄС, генетично модифікований продукт зазнає суворої перевірки. Здійснюється вона в лабораторіях, що належать до європейської мережі Спільного дослідного центру Єврокомісії. Законодавство ЄС чітко регламентує принципи маркування продуктів із вмістом ГМО.

Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» також передбачає створення мережі акредитованих лабораторій з питань випробувань ГМО. Проте на даний час така мережа не є розвинутою, що свідчить про відсутність достатньої матеріальної бази для проведення відповідних випробувань.

Серед недоліків зазначеного закону є відсутність переліку заходів, що попереджують неконтрольоване вивільнення ГМО у навколишнє середовище під час транспортування або зберігання.

Крім того, у частині другій статті 17 Закону закріплена правова вимога утилізації, знищення та знешкодження облікового матеріалу ГМО, одержаного під час випробувань, непридатного або забороненого до використання ГМО, а також тари від них. Проте порядок утилізації, знищення та знешкодження МОН та Мінприроди не розроблений.

Важливим є питання маркування продукції щодо наявності ГМО. Так, на розгляд Верховної Ради України був наданий проект закону про внесення змін до деяких законів України відносно інформування населення про вміст у харчовій продукції ГМО (зареєстрований під № 0912 від 12 грудня 2012 року), яким було запропоновано відображати на етикетці харчових продуктів інформацію про ГМО тільки у разі наявності в них зареєстрованих в установленому порядку ГМО або складових (інгредієнтів), які були отримані із зареєстрованих ГМО в обсягах, що перевищують 0,9%. Такий підхід до маркування продукції з ГМО застосовується в країнах ЄС, США, Канаді та інших країнах світу. Нажаль, зазначений законопроект не був ухвалений. Тому сьогодні, в Україні вся харчова продукція підлягає обов'язковому маркуванню написом «з ГМО» або «без ГМО» [1].

Для такого маркування виробники вимушені витрачати значні кошти, притому, що жодний ГМО в Україні не зареєстрований, що, безумовно, не відповідає дійсності.

Експерти, враховуючи ресурсний потенціал України в галузі виробництва сільськогосподарської продукції, прогнозують, що ЄС в майбутньому стане одним з основних ринків збуту української сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості. А тому, першочерговим завданням як держави так і виробників, являється необхідність забезпечення відповідності виготовленої продукції вимогам європейських нормативно-правовим актам і стандартам щодо ГМО, інакше потенційні експортні можливості України будуть обмеженими.

Досвід ЄС Союзу щодо регулювання ГМО не тільки важливий, а й необхідний для України. Адже, затверджений вектор євроінтеграції та підписання Угоди про асоціацію, вимагає будувати подібну до європейської систему біобезпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державне регулювання обігу ГМО в Україні : поточний стан та концепція реформування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uga-port.org.ua/sites/default/files/concept_for_gmo_reform_october_2014_branded_u_final-1.pdf.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів [Електронний ресурс] : Закон України від 22.07.2014 р. № 1602-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-18>.
3. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів [Електронний ресурс] : Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1103-16>.
4. Про оптимізацію центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 10.09.2014 р. № 442. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>.